

laikotarpiu buvo rengiami koncertai, statomos operos ir baletai didikų rūmuose, vėliau operų spektaklius ėmė statyti miestų **teatrai Vilniuje ir Klaipėdoje**. Įtaką darė ir spausdinti muzikos leidiniai – iš pradžių **giesmynai, o vėliau** pasaulietinės muzikos kūriniai.

XIX a. pabaigoje muzikos kūrinių ir liaudies dainų harmonizacijų sukūrė **Vincas Kudirka** ir kiti jo amžininkai. **Netrukus** iškilo tokie reikšmingi lietuvių kompozitoriai kaip **Česlovas Sasnauskas, Juozas Naujalis, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis**. Jų pedagoginė ir visuomeninė veikla turėjo įtakos muzikiniam gyvenimui. **XX a. Lietuvoje**, nepaisant įvairių istorinių kataklizmų, **muzika gyvavo: tarpukariu iškilo kompozitoriai Juozas Gruodis, Stasys Šimkus, Balys Dvarionas, įsteigta Valstybės opera, išaugo gausi operos dainininkų karta, ryškiausiai atstovaujama Kipro Petrausko, susiformavo baletų trupė, veiklą pradėjo keli simfoniniai orkestrai. Nuo 1924 m. pradėta rengti dainų šventės, įsteigta Kauno konservatorija, leidžiami vadovėliai, muzikai skirti žurnalai, steigėsi įvairios muzikų draugijos.**

Karo pabaigoje daug profesionalių muzikų pasitraukė į Vakarų ir savo veiklą plėtojo išeivijoje, ypač **JAV**. Sovietų okupacijos metu po karo visos svarbiausios muzikos institucijos buvo sovietizuotos, tačiau veikė. Laisvesnei kompozitorių kūrybai daugiau galimybių atsivėrė tik po 1960 m. Tuomet visu ryškumu atsiskleidė **Eduardo Balsio ir Juliaus Juzeliūno** bei jų mokinių talentai. Pradėta rengti pirmuosius muzikos konkursus – **M. K. Čiurlionio, vėliau B. Dvariono, pramoginių dainų jaunųjų atlikėjų konkursą „Vilniaus bokštai“, įvairius muzikos festivalius** (taip pat džiazą Birštone ir Vilniuje), vaikų „Dainų dainelės“ konkursą Lietuvos televizijoje.

Tuometinės jaunosios kartos kompozitoriams įtakos turėjo ankstesnė karta. Jie atsiskleidė kaip naujieji romantikai. Lietuvių muzikos atsinaujinimo pradžioje gimusi karta dėl kelių charakteringų jų kūrinių pavadinimų ir ypatingo muzikos

pobūdžio buvo pavadinti „mašinistais“, o dabartinės jaunosios kartos atstovai yra sunkiau klasifikuojami, jų kūrybai būdingos įvairios individualios savybės. Lietuvoje populiarūs ir kiti muzikos stiliai. Džiazas pradėjo formuotis tarpukariu, po karo jis buvo visiškai uždraustas ir atgimė tik 6-ojo dešimtmečio pabaigoje. Ėmė steigtis džiazų orkestrai, ansambliai, klubai, surengti pirmieji festivaliai. Džiazų muzikos pakilimas prasidėjo Vilniuje įsisteigus žymiajam Ganelino trio (GTČ), džiazų studijos pradėtos **muzikos mokyklose, o vėliau – dabartinėje Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, iškilo naujoni Lietuvos džiazų muzikų karta.**

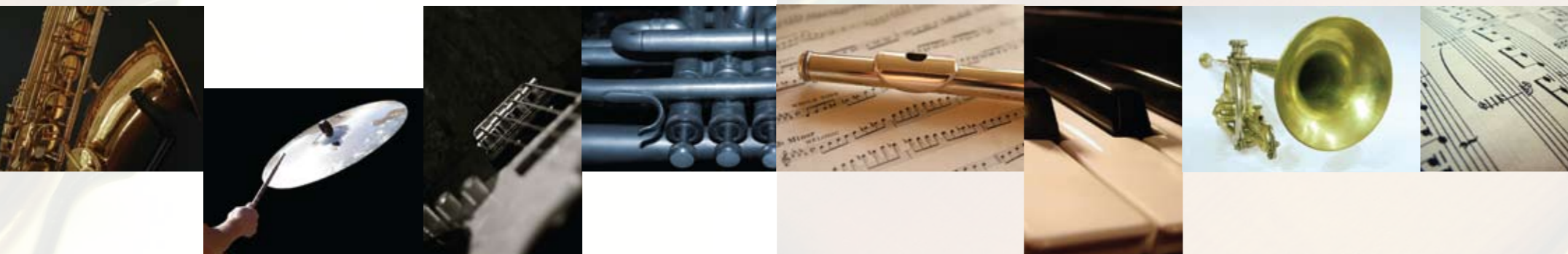
Roko grupės Lietuvoje ėmė kurtis vidurinėse ir aukštosiose mokyklose **7-ojo dešimtmečio** viduryje. Jos dažniausiai grojo tuomet populiarias užsienio grupių **dainas, bet pradėjo kurti ir originalias, dažnai liaudies dainų motyvais. Kurį laiką drausta roko muzika atgimė dar prieš atkuriant nepriklausomybę, o vėliau, nors ir atsirado sąlygos roko muzikai plėtoti, ją ėmė gožti jau kiti, madingesni muzikos stiliai.**

Atkūrus nepriklausomybę buvo atsiskirta nuo **sovietinių muzikos organizacijų ir institucijų**, pradėjo steigtis **nauji muzikos kolektyvai, įvairių rūšių muzikos festivaliai, atsirado sąlygos kurti ir atlikti bažnytinę muziką bei religinės tematikos kūrinius. Dauguma žymesnių muzikos renginių, vykstančių Lietuvoje, yra tarptautiniai. Jaunimui atsirado sąlygos studijuoti ar savo muzikos veiklą plėtoti kitose šalyse.**

Sovietų okupacijos metu Lietuvoje susiformavo nauja muzikos atlikėjų karta. Šiuo metu daug Lietuvos atlikėjų savo veiklą tęsia kitose šalyse.

XXI a. Lietuvos muzika žinoma ir Vakarų pasaulyje – žymiausių mūsų šalies kompozitorių muzika atliekama ne vien tėvynėje, garsūs atlikėjai koncertuoja žinomiausiose pasaulio koncertų salėse, dainininkai kviečiami kurti vaidmenis pasaulio operos teatrų scenose. Plačiai atsivėrus tarptautinės veiklos galimybėms, ateityje galima tikėtis vis magesnės ir įvairių kultūrų paveiktos Lietuvos kompozitorių kūrybos.

Doc. Mindaugas Urbaitis

Lietuviškos
kolekcinės
monetos

LIETUVOS BANKAS

10 LITŲ MONETA, SKIRTA MUZIKAI (IŠ SERIJOS „LIETUVOS KULTŪRA“)

Sidabras Ag 925

Kokybė „proof“

Skersmuo 28,70 mm

Masė 12,44 g

Monetos briaunoje yra užrašas:

*LIETUVOS KULTŪRA * MUZIKA*

Monetos dailininkai Rūta Ona Čigriejūtė ir Rytas Jonas Belevičius

Tiražas 10 000 vnt.

Išleista 2010 m.

Informacija Lietuvos banke

Tel. (8 5) 268 0316

Faksas (8 5) 268 0314

www.lb.lt

LIETUVOS MONETŲ KALYKLA

Monetos nukaldintos

UAB „Lietuvos monetų kalykla“

www.lithuanian-mint.lt

Lietuviškos kolekcinės monetos

© Lietuvos bankas, 2010

Leidinyje panaudotos T. Bauro (ELTA), R. Ginaičio, V. Gulevičiaus (ELTA) ir www.sxc.hu nuotraukos,

dokumentų kopijos iš Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos

Rankraščių skyriuje saugomų rinkinių

Išleido Lietuvos bankas, Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius

Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius

10 LITŲ MONETA, SKIRTA MUZIKAI
(IŠ SERIJOS „LIETUVOS KULTŪRA“)

Žodis muzika, kilęs iš graikų kalbos *mousikē*, tarsi parodo muzikos priklausomybę visoms devynioms mūzoms. Tik gerokai vėliau Vakarų Europoje nusistovėjo tradicija muzika vadinti vieną iš dailiųjų menų, susijusių su garsų sekomis ir kompozicijų grupėmis, išreikštomis jungiant vokaliinius ar instrumentinius garsus, derinamus pagal grožį ir emocinį poveikį. Muzika apima garsus ir tylą, ji vienu metu yra menas ir mokslas, o jai kurti reikalingas talentas ir kūrybiškumas, bet kartu žinios ir išsimokslinimas.

Vakarų kultūroje kalbant apie muziką neretai iškeliamos jos specifinės – akustinės, psichologinės, komunikacinės ir kitos – savybės, ryšys su kalba ir žmogaus emocijomis, muzikos giminingumas gamtos dėsniams. Kai muziką pradėta apibūdinti kaip meną, muzikologai ėmė skirstyti ją pagal jos grožį ar vertę. Įvairiais istoriniais laikotarpiais muzikos apibrėžimas svyravo nuo mokslinio iki romantinio ar abstraktaus, XX a. iškėlęs neretai vienas kitam prieštaraujančius apibūdinimus.

Neretai užrašomoji muzika laikoma menu, o improvizuojamoji – amatu. Nors užrašomoji muzika kai kada ir priešpastatoma improvizuojamajai kaip pranašesnė, toli gražu ne visi muzikos niuansai pasiduoda absoliučiai tiksliai notuojami, **todėl bet kuriame užrašytame muzikos kūrinyje lieka pakankamai vietos atlikėjo interpretacijos laisvei**. Bet kokiai muzikos rūšiai gyvuoti labai svarbus **yra atlikėjo menas: tik atlikėjas pateikia muziką klausytojui, atskleisdamas muzikos struktūros grožį, perteikdamas jos emocinį ir estetinį poveikį, savo individualiu atlikimu veikdamas klausytojus**. Net ir natomis užrašytos muzikos atlikėjų sugebėjimas **improvizuoti ankstesnėse epochose** buvo aukštai vertinamas ir juo buvo pasinaudojama **sąlygiškai užrašytuose ar net iš viso neužrašytuose muzikos epizoduose**.

Neužrašomoji muzika – tai dažniausiai liaudies **muzika, nors ji neretai** priešpastatoma užrašomajai muzikai. Labiausiai **žinomos neužrašomosios muzikos formos** – džiazas ir Indijos klasikinė muzika.

Pagal funkciją muzika skirstoma į akademinę, **skirtą atlikti koncertuose**, ir taikomąją: liaudies, buitinę (maršus, šokius), **populiariąją, bažnytinę, nors kai kada ribas tarp jų** gali būti sunku nustatyti, todėl **toks skirstymas neretai tėra sąlyginis**. **Muzika sutinkama visose žmonių bendruomenėse, ji yra kultūriškai universal**. Nors Vakarų **visuomenėje įprasta manyti, kad žmonės gali būti muzikalūs ar nemuzikalūs, gėrėjimasis muzika, jos suvokimas iš esmės yra visiems prieinamas**.

Muzika skamba koncertuose, o XX a. ją pradėjo skleisti radijas ir televizija. Ypač **veiksmingai** prie jos sklaidos prisidėjo **muzikos įrašai**: plokštelės, magnetofono juostos ir kasetės, **kompaktiniai diskai, o dabar ir internetas**.

Mums geriausiai pažįstama Vakarų muzika pradėjo formuotis senovės Graikijoje ir Romoje. Tuos laikus siekia ir **muzikos teorijos pradžia, davusi pagrindą visai Vakarų muzikai nuo viduramžių**. Ankstyvojoje Krikščionių **bažnyčioje** buvo giedamos psalmės ir himnai, kai kada juos lydėjo **styginiai ar pučiamieji instrumentai**. Liturginio giedojimo norminimas susijęs su popiežių Grigaliaus I Didžiojo ir Grigaliaus II vardais, todėl buvo pavadintas **grigališkuoju giedojimu, arba grigališkuoju choralu**. Viduramžiais šalia bažnytinių giesmių **suklestėjo ir pasaulietinė vokalinė muzika**. Bažnytinėje muzikoje atsirado **daugiabalsiškumas**, išpopuliarėjo motetas, susiformavo **mišios – bažnytinės vokalinės muzikos žanras**. Nuo XV a. daugėjo kontaktų tarp Europos šalių, **vienų šalių muzikos stiliai ir žanrai pradėjo daryti įtaką kitų šalių muzikai**. Polifoninė muzika darėsi **vis sudėtingesnė, pradėjo formuotis homofonija, o kartu ir harmonija, kaip mes ją šiandien suprantame**.

Renesanso epochoje tebesivystant įvairiems vokalinės muzikos žanrams, atsirado ir savarankiška instrumentinė muzika. Bažnytinė muzika išstobulėjo ir padėjo pagrindus **baroko muzikos genijui J. S. Bachui**. Baroko muzika kur kas geriau pažįstama šių dienų klausytojams, nes ji **bei vėlesnė klasicizmo ir romantizmo muzika sudaro šių dienų atlikėjų repertuaro pagrindą**. Klasicizmo epochoje nusistovėjęs tonalumas ir muzikos **žanrai iš esmės gyvuoja iki dabar**. Šios epochos ir romantinės muzikos poveikis viena ar **kita forma** pastebimas įvairiuose muzikos stiluose.

Senoji lietuvių muzika nuo pagoniškų laikų buvo ritualinė, susijusi su apeigomis, magija, darbu, o estetinė jos funkcija atsirado vėliau. Nuo šūksnių, gamtos garsų pamėgdžiojimo, įvairių signalų lietuvių etninė muzika išsivystė iki vienbalsių, o vėliau ir daugiabalsių dainų, susiformavo unikalūs daugiabalsės vokalinės ir instrumentinės muzikos žanras – sutartinės. Lietuvoje, kaip ir kitose Europos šalyse, tiek etninė, tiek profesionalioji muzika buvo artimai susijusi su šokiu, teatru, kitomis meno rūšimis. Labiausiai paplitęs Lietuvoje yra dainų žanras, originalesnę instrumentinės muzikos dalį sudarė gamtos garsų pamėgdžiojimai, įvairūs tiriavimai ar instrumentinės sutartinės, o buitinės instrumentinės muzikos repertuarą – šokiai, maršai, dainų melodijos.

Lietuvių dainos buvo susijusios su žemės ūkio darbais, kalendorinėmis ir šeimos šventėmis bei apeigomis, plačiai paplitusios raudos, sutinkama karo ir istorinių dainų. Šiuo metu etninę lietuvių muziką, remdamiesi autentiškais šaltiniais, interpretuoja daugybė profesionalių ir mėgėjų kolektyvų, o stilizuotą, kompozitorių sukurtą – dainų ir šokių ansambliai, chorai, kaimo kapelos. Lietuvoje etninė muzika buvo atliekama įvairiais vietinės kilmės instrumentais – skudučiais, ragais, tabalais, tačiau didžioji buitinės muzikos dalis – tarptautinės kilmės instrumentais, t. y. smuiku, armonika, bandonija, klarnetu, basetle. XX a. ypač išplito techniškai patobulintos birbynės ir kanklės.

Manoma, kad Lietuvoje jau XIII a. galėjo būti žinomas grigališkasis giedojimas, o Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje muzikantų ir jų kapelų jau būta dvaruose. Vėliau į kapelas buvo kviečiami įvairių Europos šalių muzikantai, iškilo ir vietiniai. Lietuvai priėmus krikštą ir ėmus statyti bažnyčias, suaktyvėjo profesionaliosios muzikos plėtra bažnyčiose: buvo statomi vargonai, būrėsi chorai. Pasaulietinės muzikos raidai įtakos turėjo keliaujantys muzikantai ir miestų plėtra, paskatinusi steigti profesionalias muzikantų organizacijas. Muzika skambėjo teatrų pastatymuose, gatvės vaidinimuose, vėliau buvo pastatytos pirmosios operos Vilniaus Pilies teatre. Išaugo Vilniaus universiteto vaidmuo: pradėta dėstyti muziką, steigti studentų muzikos kolektyvus, rengti koncertus. Renesanso ir baroko

